NORTH DAKOTA
DEPARTMENT of HEALTH

☎کۆکەی دەنگی کەلـەشێر

(کۆکە ڕەشە)

ئایا کۆکە ڕەشە چیە ؟

کۆکە ڕەشە (کە هەروەها پێی دەڵێن "کۆکەی دەنگی کەلـەشێر ") نەخۆشیەکی زۆر درمە کە پەیدا دەبێت بەهۆی بەکتریا . ئەم نەخۆشیە بریتیە لـە نەخۆشیەکی ڕێگە لـێگیراو بەهۆی کوتان کەوا بەشێوەیەکی ئاسایی بەسووکی تووشی ئەم منداڵ و گەورانە دەبن کەوا کوتراون بەڵام دەکرێت بەتوندی توشی منداڵی ساوا بێت.

کۆکە ڕەشە مەترسی بۆ سەر کێ هەیە ؟

هەموو کەسێك تووشی کۆکەرە ڕەشە دەبێت ، بەڵام منداڵی بچووك (کۆرپەلـە) و منداڵی نەکوتراو زیاتر تووشی کۆکە ڕەشە دەبن بەهۆی تووش بوونیان بە باری ئاڵۆزی زۆر توند بەهۆی کۆکە ڕەشە.

نیشانەکانی کۆکە ڕەشە چین ؟

سێ قۆناغی کۆکە ڕەشە هەیە . قۆناغی یەکەم (کە بۆ ماوەی هەفتەیەك بۆ دوو هەفتە دەخایەنێك) لـە شێوەی سەرما بوونێك دەست پێدەکات لـەگەڵ هاتنی چڵم لـەلووت و پژمین و تایەکی کەم و کۆکەیەك کەوا لـەسەر خۆ بەرەو زیاد بوون دەچێت. قۆناغی دووەم پێك دێت لـە چەند جارێك کۆکینێکی کۆنترۆڵ نەکراو (پارۆکسیزم) وە هەندێك جار دەنگێك لـەشێوەی دەنگی کەلـەشێر (لـە منداڵی ساوا) کاتێك کەسەکە هەناسە وەردەگرێت . لـەماوەی چەند جارێك کۆکینی زۆر ، زۆر جار ئەم کەسە لـەوانەیە لـە کۆکین بوەستێت ، وەیان بڕشێتەوە وەیان ڕەنگی دەم و چاوی شین هەڵدەگەڕێت بەهۆی نەمانی هەوا. لـەماوەی جارەکانی کۆکین ، زۆر جار کەسەکە وا دیار دەکەوێت کەوا نەخۆش نیە . لـەوانەیە جارەکانی کۆکین زۆر خەراپ بێت بەشێوەیەك بەزحمەت بتوانرێت بخوات و بخواتەوە یان هەناسە بدات . لـەماوەی ئەم قۆناغە ، لـەوانەیە منداڵە ساواکان تەنها تووشی ئەپنیا (نەمانی توانای هەناسەدان) وە یان سیانۆسیس (پەڵەی شین لـە پێست دەردەکەوێت) . لـەوانەیە ئەم قۆناغەی کۆکینە ماوەی شەش هەفتەیان زیاتر بخایەنێت . قۆناغی کۆتایی بریتیە لـەوەی کاتێك نیشانەکانی نەخۆشیەکە بەرە بەرە نامێنێت لـەماوەی چەند هەفتەیەك بۆ چەند مانگێك.

ئایا نیشانەکان چەندخێرا بەدیار دەکەون ؟

ماوەی گرتنی نەخۆشیەکە و دەرکەوتنی نیشانەکانی بە شێوەیەکی ئاسایی 7 تا 10 ڕۆژ دەگرێتەوە بەڵام لـەوانەیە ماوەی 21 ڕۆژ بخایەنێت .

ئایا کۆکە ڕەشە چۆن بلاۆدەبێـتەوە ؟

ئەم بەکتریایەی کەوادەبێتە هۆی کۆکە رەشە لـەناو لـووت و دەم و قورگ دەژێت وە دەچنە ناو هەوا لـەکاتی پژمینی کەسی نەخۆش یان کۆکە کردن یان قسە کردن . پاشان کەسانی نزیك لـە کەسی نەخۆش میکرۆبەکان هەڵدەمژن . منداڵی ساوا زۆر جار کۆکە ڕەشە دەگرن لـە منداڵی گەورەتر یان کەسانی پێگەیشتو.

.

چ کاتێك وە بۆماوەی چەند کەسێك توانای بلاۆکردنەوەی نەخۆشیەکەی هەیە؟

کۆکە ڕەشە بریتیە لـەنەخۆشیەکی درم (گیرەوە) هەر لـەسەرەتای سەرهەڵدانی نیشانەکانی سەرمابوو (پەسیو) تا دوای سێ هەفتە لـە دەست پێکردنی کۆکەکە.

چۆن نەخۆشیەکە لـە کەسێك دەست نیشان دەکرێت ؟

بنکەی تەندروستی یان پزیشك دەتوانێت دەست نیشانی ئەم نەخۆشیە بکات بەهۆی وەرگرتنی نموونەیەکی چڵم لـەبەشی دوای لـووت . پاشان تاقی کردنەوەکانی تاقیگە ئەنجام دەدرێن لـەسەر نموونەکە . دەست نیشان کردنی نەخۆشی کۆکە ڕەشە کارێکی گرانە لـە گەورەکان و هەرزەکاران بەبێ تاقی کردنەوەی تاقیگە چونکە کۆکەرەشەکە خۆی وەکو هەوکردنی تووڕەگە هەواکانی سینگ نیشان دەدات لـەم تەمەنانە.

چارەسەری ئەم نەخۆشیە چیە ؟

هیچ چارەسەرێك نیە بۆ کۆکە ڕەشە. لـەوانەیە منداڵە ساواکان پێویستیان بە مانەوە لـە نەخۆشخانەوە وەیان چاودێری زیاتر هەبێت . ماددەی دژە زیندەگی (ئەنتیبایۆتیك) یارمەتی بلاۆنەبوونەوەی نەخۆشیەکە دەدات و لـەوانەیە ببێتە هۆی کەم کردنەوەی توندی نەحۆشیەکە ئەگەر لـە قوناغێکی زووی تووش بوون بە نەخۆشیەکە بدرێت بەنەخۆشەکە . ئەنتیبایۆتیك ڕێگە لـە تووش بوونی خەڵك ناگرێت ئەگەر بەر ئەم نەخۆشیە کەوتن . ئەم کەسانەی کەوا دژە زیندەگیان

یەکسەر بەم ژمارە ئاگادار بکەوە: ☎800.472.2180
یان 701.328.2378

دواجار نوێکراوەتەوە : 05/06

(ئەنتیبایۆتیك) وەرگرتووە تەنها بۆ ماوەی پێنج ڕۆژ دوای تەواو بوونی چارەسەر کردنەکە توانای گواستنەوە و گرتنەوەی هەیە . هەر کەسێك کەوا بەر کۆکە ڕەشە کەوتبێت دەبێت دژە زیندەگی (ئەنتیبایۆتیك) وەربگرێت بۆ ڕێگە گرتن لە بلاٌوکردنەوەی نەخۆشیەکە بۆ کەسانی تر ئەگەر تووشی نەخۆشیەکە بێت ، هەتاکوا ئەگەر کوترابیشن . سەرەڕای ئەوەی کە یارمەتی دەدات لە وەرگرتنی برێکی زۆر لە حەسانەوە و شلە .

ئایا پێشتر تووش بوون بەکۆکەڕەشەکە دەبێتە هۆی ئەوەی جارێکی تر تووش نەبیتەوە؟
نەخێر . دەکرێت کەسێك دووبارە تووشی کۆکەرەکە ڕەشە بێتەوە ئەگەر پێشتر تووشی ئەم نەخۆشیە بوو بێـت . بەلاٌم دیار نیە ئاخۆ تووش نەبوونەوە بە کۆکەڕەشە چەند دەخایەنێت .

ئایا دەبێت منداڵ یان کەسانی تر دادەنرێن لە چاودێری ڕۆژانە ، قوتابخانە ، کار یان چالاکی تر ئەگەر کۆکەڕەشەیان هەبێت ؟

بەلٌێ . دەبێت ئەم کەسانەی کەوا تووشی کۆکە ڕەشە بوونە جیا بکرێنەوە لە چوونە چالاکیەکان تا کاتی تەواو بوونی پێنج ڕۆژی چارەسەر کردن بە دژەزیندەگی (ئەنتیبایۆتیك) . دەبێت ئەم کەسانەی کەوا تووشی کۆکە ڕەشە بوونە و دژە زیندەگیان (ئەنتیبایۆتیك) وەرنەگرتووە بۆ ماوەی 21 ڕۆژ جیابکرێنەوە دوای دەست پێکردنی کۆکەکە . هەروەها دەبێت کەسێك کەوا کۆکەیەکی هەبێت و نیشانەی بوونی حالەتەکانی کۆکەڕەشە بێت جیا بکرێتەوە لە چوونە چالاکیەکان تا دوای کاتی تەواو بوونی پێنج ڕۆژی چارەسەر کردن بە دژەزیندەگی (ئەنتیبایۆتیك) .

ئایا چی دەتوانرێت بکرێت بۆ ڕێگە گرتن لە بلاٌوبوونەوەی نەخۆشی کۆکە ڕەشە ؟

هەندێك ڤاکسین هەیە بۆ ڕێگە گرتن لە کۆکەڕەشە . ڤاکسینی (کوتان) منداڵان دەدرێت لەکاتی بوونی نەخۆشی دەردەکۆپان و دەفتریا بەهەمان ڕێژەی ژەم (کە پێی دەوترێت DTaP) . پێنج ژەم لە ڤاکسینەکە دەدرێت لە زنجیرەیەکی یەك لەدوای یەك کەوا لە تەمەنی دوو مانگی دەست پێدەکات ، کە پێویستن بۆ پاراستنی منداڵەکە لە نەخۆشی کۆکە ڕەشە . ئەم ڤاکسینە کاریگەر دەبێت لە زۆربەی منداڵەکان بەلاٌم کاریگەریەکەی نامێنێت دوا چەندینساڵ. ڤاکسینی منداڵانی DTaP نادرێت بەم منداڵانەی کەوا تەمەنیان 7 ساڵە وەیان گەورەترە . یاسای وویلایەتی داکۆتای باکوور لە سەر هەموو ئەم منداڵانە پێویست دەکات بکوترێن کاتێك کەوا لە کاتێکی زوو دەچنە بنکەکانی منداڵان و قوتابخانە . هەروەها ڤاکسینی کۆکەڕەشە لە گەورە و هەرزەکاران دەدرێت لەکاتی بوونی نەخۆشی دەردەکۆپان و دەفتریا (Tdap) . بە باش دەزانرێت کەوا هەرزەکاران ژەمێك لە Tdap وەربگرن لە تەمەنی 11 بۆ 12 ساڵی بۆ پاراستنی خۆیان لە دژی کۆکە ڕەشە . هەروەها دەبێت گەورەکانیش Tdap وەربگرن .

هەروەها لەوانەیە دەست شووشتن بەشێوەیەکی ڕۆتین (بەردەوام) ڕێگە بگرێت لە بلاٌوبوونەوەی کۆکە ڕەشە.

زانیاری زیاتر : زانیاری زیاتر دەست دەکەوێت لە سایتی www.ndhealth.gov/disease یان بەهۆی تەلەفۆن کردن بە بەشی تەندروستی باکووری داکۆتا بە ژمارەی 800.472.2180.

ئەم نەخۆشیە دەبێت لەکاتی سەرهەلٌدانی دەزگا بەرپرسەکان ئاگادار بکرێنەوە . هەروەك کەوا پێویست کراوە لەلایەن یاسای باکووری داکۆتا ، دەبێت بەشی تەندروستی باکووی داکۆتا ئاگادار بکرێتەوە لەکاتی سەرهەلٌدانی هەر جۆرێك لەم نەخۆشیە .

سەرچاوەکان : American Academy of Pediatrics. [Pertussis]. In: Pickering LK, ed. *Red Book: 2003 Report of the Committee on Infectious Diseases.* 26th ed. Elk Grove Village, IL: American Academy of Pediatrics; 2003: 472-486.

NORTH DAKOTA
DEPARTMENT *of* HEALTH